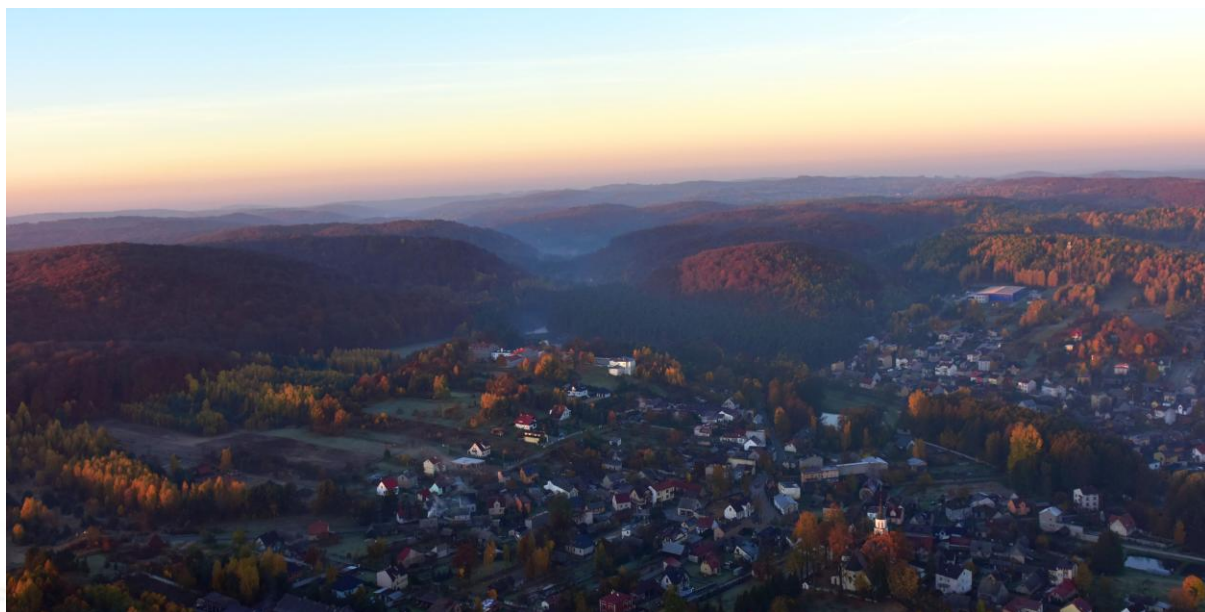

AUDYT KRAJOBRAZOWY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

KRAJOBRAZ PRIORYTETOWY

CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU

Nazwa krajobrazu: Dolina Wiercicy

Kod krajobrazu: 24-341.31-030

Położenie administracyjne: Gmina Janów, Powiat częstochowski;
Gmina Niegowa, Powiat myszkowski; Gmina Żarki, Powiat
myszkowski

Katowice, Warszawa
2025

Projekt realizowany na zlecenie
Województwa Śląskiego
(Umowa CRU WSL nr 1462/GN/2021)

Wykonawca prac:

Konsorcjum w składzie

Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska
(Lider Konsorcjum)

UNIwersytet ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Uniwersytet Śląski w Katowicach
(Partner Konsorcjum)

SZKOŁA GŁÓWNA
GOSPODARSTWA
WIEJSKIEGO

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
(Partner Konsorcjum)

Akademia Śląska (dawniej Wyższa Szkoła Techniczna)
w Katowicach
(Partner Konsorcjum)

Kierownik naukowy Audytu:

dr hab. Urszula Myga-Piątek, prof. UŚ – Uniwersytet Śląski w Katowicach

fot. okładka:

Widok na Dolinę Wiercicy od strony Złotego Potoku. Porośnięte buczyną wzgórza wapienne. Na pierwszym planie zabudowa Złotego Potoku (w sąsiedniej jednostce priorytetowej - id 966), (fot. Jerzy Nita)

1 METRYCZKA OGÓLNA KRAJOBRAZU

Nazwa Krajobrazu	Dolina Wiercicy
ID	970
Kod krajobrazu	24-341.31-030
Typ, podtyp krajobrazu	3b - Z przewagą siedlisk lasowych
Typ rzeźby terenu*	D - Krajobrazy wzgórzowe
Kod mezoregionu*	341.31
Nazwa mezoregionu*	Wyżyna Częstochowska
Typ krajobrazu naturalnego*	Wyżyn i niskich gór
Nazwa krajobrazu naturalnego*	Węglanowe i gipsowe - erozyjne: zwartych masywów ze skałkami
Kod podokręgu geobotanicznego*	C.4.1.a
Nazwa podokręgu geobotanicznego*	Ogrodzeniecko-Mstowski
Typ krajobrazu roślinności potencjalnej*	30
Nazwa krajobrazu roślinności potencjalnej*	Żyzna buczyna sudecka, forma podgórska
Kod regionu historyczno-kulturowego*	II.A.27
Nazwa regionu historyczno-kulturowego*	Ziemia Nidziańska i Pinczowska
Położenie administracyjne	Gmina Janów, Powiat częstochowski; Gmina Niegowa, Powiat myszkowski; Gmina Żarki, Powiat myszkowski
Powierzchnia (ha)	2484,21

*podano dla jednostki dominującej

2 CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU

Krajobraz priorytetowy - leśny, z przewagą siedlisk lasowych obejmujący lasy, wzdłuż doliny Wiercicy. Krajobraz o niewielkim udziale innych form pokrycia terenu. Oś krajobrazu wyznacza droga krajowa (DW793), na długim odcinku prowadzona wzdłuż rzeki Wiercicy i założonych na rzece stawów. Krajobraz o udokumentowanej tradycji gospodarki leśnej i rybackiej.

Krajobraz wskazany jako priorytetowy w wyniku:

- zastosowania algorytmu w zakresie kryterium unikatowości ze względu na wyjątkowe nagromadzenie obiektów kulturowych: stanowisko archeologiczne, ruiny zamku, obwałowania, młyn, stara pstrągarnia, schronisko "Góralówka - Pstrąg";
- zastosowania algorytmu w zakresie kryterium ważności ze względu na kwalifikujące wskaźniki cech charakterystycznych (obiekty geologiczne i geomorfologiczne) oraz unikatowych (jw.);
- oceny eksperckiej z kryterium ważności ze względu na bardzo wysoką naturalność i zgodności siedlisk z uwarunkowaniami abiotycznymi, duży udział obszarów chronionych (PK "Orlich Gniazd", rezerwat przyrody "Parkowe" i "Ostrężnik", najstarsze w Europie stawy hodowlane, ruiny średniowiecznych zamków oraz spektakularne ostańcowe formy skalne.

3 WALORY KRAJOBRAZOWE

Walory przyrodnicze

Główne rysy krajobrazowe jednostki nadają skontrastowane hipsometrycznie formy ukształtowania terenu: głęboka dolina Wiercicy i porośnięte buczyną wzgórza z licznymi ostańcami skalnymi, częściowo pokrytymi przez murawy kserotermiczne. Najbardziej znane ostańcowe formy skalne to: Diabelskie Mosty i Brama Twardowskiego. Spotykane są jaskinie, m.in. Ostrężnicka i Grota Niedźwiedzia. Tłem krajobrazowym są zbiorowiska buczyny, zróżnicowane typologicznie w zależności od położenia morfologicznego, w tym: sudeckiej (z charakterystycznym gatunkiem – żywcem dziewięciolistnym), a stoki o ekspozycji południowej i południowo-zachodniej porasta buczyna ciepłolubna (storczykowa - z rzadkimi gatunkami storczyków: buławnik mieczolistny i wielkokwiatowy, gnieźnik leśny, żłobik koralowy). Strome stoki zachodnie pokrywa uboga gatunkowo kwaśna buczyna niżowa. Wąwozy i dolinki u podnóża wzgórz porasta lipowo-grabowy las grądowy oraz sosnowo-dębowe bory mieszane. Rezerwat cechuje wyjątkowe bogactwo gatunkowe roślin naczyniowych, mszaków i grzybów w tym gatunków podlegających ochronie prawnej i zagrożonych w regionie. Specyficzny mikroklimat sprawia, że licznie reprezentowane są w nim gatunki górskie. Różnorodność siedlisk w rezerwacie wpływa na bogactwo i zróżnicowanie fauny. Krajobraz cechuje występowanie interesujących elementów hydrograficznych, w tym liczne źródła - okresowe źródło Ostrężnik (o charakterze lewarowym), Źródła Zygmunta i Elżbiety (szczelinowe i dolinne), źródło tzw. Obozowe (Miłości) oraz górny odcinek Wiercicy, a także liczne stawy, tworzące najstarszy w tej części Europy kompleks gospodarki hodowlanej ryb łososiowatych. Rdzeniem jednostki – w centralnym położeniu wzdłuż doliny Wiercicy – są rezerваты "Parkowe" i "Ostrężnik". Wysoki stopień naturalności krajobrazu przyrodniczego wpływa na obecność wielu rzadkich gatunków, w tym: chrząszczy, płazów i ptaków dziuplaków i (w tym 9 gatunków dzięciołów) i ptaków wodnych, a wodach Wiercicy wielu gatunków ichtiofauny i bezkręgowców, a w jaskiniach nietoperzy. W granicach jednostki znajduje się obszar Natura 2000 "Ostoja Złotopotocka" PLH240020 oraz stanowisko dokumentacyjne Jaskinia Wiercica.

Walory kulturowe

Sieć osadnicza bardzo rzadka, występuje zaledwie kilka osad leśnych: Ostrężnik, Piszczków, Osada Parkowe, Brzeziny, Suliszowice-Zastudnie. Największym walorem kulturowym są ruiny średniowiecznego zamku w Ostrężniku ze zarysem obwarowań oraz strażnica w Suliszowicach. Z XIX wieku pochodzi zespół stawów hodowlanych – pierwszych na terenie Polski z 1881 r. (wg projektu M. Girdwoynia) z zabytkowym jednym z budynków gospodarczych dawnego zespołu zabudowań „Pstrągarni Raczyńskich” oraz budynek tzw. Góralówki z początków XX w., a także młyn wodny Kończew i dawne kuźnie. Na terasach Wiercicy, w okolicy Pstrągarni, u podnóża skały Międzydziałowej zachowane ślady osadnictwa średniowiecznego (Osiedle Wały). Krajobraz stanowi przykład harmonijnego współistnienia walorów przyrodniczych i kulturowych, komponowanych od końca XIX w. (działania ochronne hrabiego Raczyńskiego). Przy parkingu u zbiegu dróg 793 i ul. Częstochowskiej umieszczono obelisk na głazie kamiennym dla uczczenia ofiar walk oddziału Armii Krajowej z niemieckim okupantem. Przez obszar przebiega szlak kulturowy Szlak Maryjny.

Fizjonomia krajobrazu

Krajobraz bardzo zróżnicowany pod względem morfologii i pokrycia terenu o bardzo wysokich walorach estetycznych. Z odsłoniętej wierzchołkowej Skały z Krzyżem - roztacza się rozległy widok na rozszerzającą się w tym miejscu dolinę i stawy hodowlane. Droga nawiązująca do doliny stanowi na tym odcinku ciąg widokowy, z otwarciem na cenne kulturowe wnętrza krajobrazowe ze stawami. Ciąg widokowy zapewnia możliwość obserwacji walorów krajobrazowych po obu stronach: kulturowych - stawów hodowlanych wraz z zabytkowymi obiektami architektonicznymi oraz walorów przyrodniczych

- ostańców skalnych na terasie skalnej Wiercicy oraz obserwacji wyraźnego asymetrycznego przekroju doliny. Krajobraz w znacznej mierze zalesiony, z nielicznymi walorami ekspozycyjnymi (tzw. krajobraz zamknięty). Nieliczne punkty widokowe, które w tym terenie stanowią miejsca wyniesione i odsłonięte, niezadrzewione (np. polany na wierzchowinach) z których możliwa jest niezaburzona przez inne obiekty obserwacja dalekich widoków, w tym np. Góra Bukowie, skąd rozpościera się rozległa panorama na cały krajobraz priorytetowy, a przy dobrej widoczności punkt zapewnia widoki w kierunku Trzebniowa, Czatachowej. Krajobraz o dużej atrakcyjności turystycznej. Przez obszar przebiegają szlaki turystyczne: czerwony Szlak Orlich Gniazd, czarny Szlak Gór Gorzkowskich, niebieski Szlak Warowni Jurajskich, żółty Szlak Zamonitu i zielony Szlak Walk 7 Dywizji Piechoty.

4 DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

ZDJĘCIE NR 1

Przykład ochrony czynnej – odsłonięty maszyn skałkowy w okolicach Trzebniowa - wzgórze zwane Końskim Łbem. Odradzająca się roślinność naskalna. (fot. Jerzy Nita)

ZDJĘCIE NR 2

Okolice Góry Leszczynowej. Zarastające wskutek naturalnej sukcesji nieużytkowane łąki. (fot. Jerzy Nita)

ZDJĘCIE NR 3

Źródła Wiercicy typu szczelinowego (źródło Zygmunta). Centralna część rezerwatu Parkowe z unikatowym zbiorowiskiem buczyny na stokach wapiennych wzgórz otaczających dolinę. (fot. Urszula Myga-Piątek)

ZDJĘCIE NR 4

Ostaniec skalny nazwany Bramą Twardowskiego. Bogate walory fizjonomiczne. Jeden z symboli krajobrazu Wyżyny Częstochowskiej. (fot. Urszula Myga-Piątek)

ZDJĘCIE NR 5

Zespół stawów hodowlanych na Wiercicy. Widok od strony północnej (fot. Jakub Botwina)

5 DOKUMENTACJA KARTOGRAFICZNA

POŁOŻENIE KRAJOBRAZU PRIORYTETOWEGO

